

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרִשֶׁת אַחֲרֵי מוֹת-קְדָשִׁים

הפטרה: ויהי דבר ה', אשכ': הלא כבנו כושיים
י' אייר תשע"ז

צאת השבת ה"ת 20:47

אבות פרק ג': 25 ימים לעומר

פסח שני והוללות רבי מאיר ביום רביעי

ברכת הלמנה

גיליון 433

ציאת השבת:

20:05

ירושלים: 20:03

כניסת השבת:

18:53

ירושלים: 18:47

פסח שני - הזדמנות שניה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

תייר אחד היה מעוניין לסוס מעיר גדולה לעיירת קייט בצפון הרחוק. למקום זה היתה טיסה אחת בלבד בשבוע, והוא את הטיסה הזאת הפסיד. התייר הצטער מאוד. כאשר הממונה בשדה התעופה ראה את פניו הנפולות של התייר, הוא ניגש אליו ושאל מה העניין? "היה פקק בדרך לשדה תעופה", ענה התייר, "החמצתי את המטוס היחיד השבוע לצפון הרחוק. חלמתי על הטיול הזה, והנה, הפסדתי את הטיסה הזו! לא אוכל לחכות עוד שבוע, אני צריך לחזור לעבודה". "אין שום בעיה", אמר הממונה. "אני אסדר לך מטוס פרטי שיקח אותך לשם! אצלנו מקבלים הזדמנות שנייה – לא החמצת כלום!"

קשה להאמין לסיפור הזה? במיוחד לאחר פרסום התנהגות חברות התעופה לנוסעיהם. ואולם ליהודי לא קשה בכלל להאמין לזה, הרי הסיפור בא הישר מן התורה. הקדוש ברוך הוא, נותן הרבה הזדמנויות נוספות לכל יהודי – אחת מהן נקראת פסח שני.

שני עניינים יש בפסח שני - טמא ורחוק, שהם גם מושל למציאות הרחוק בימנו. יש אדם שחי בטומאה ויש מי שהיה רחוק מכל עניני התורה והמצוות. והנה כמו מי שהחמיץ את הפסח הראשון, שמקבל הזדמנות פז נוספת להשלים את החסר, לבל יתחייב חס ושלום בעונש כרת, כך גם אלו שעד היום היו רחוקים מדרך ה' ולפתע מתנוצץ בהם כח התשובה, ניתנת להם הזדמנות בבחינת פסח - לקפוץ ולפסוח מעל כל הקשיים וכל ההרגלים הרעים אל דרך התורה והמצוות, אסור לנו להפסיד את ההזדמנות הזו, עלינו לנצלה עד תום. אין הדבר תלוי אלא בנו! יזכנו הבורא להתקרב לעבודתו מתוך אושר ושמחה ולעובדו בלבב שלם, אמן כן יהי רצון.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

רבי מאיר - בעל הגם

יום יד' באייר נקבע כיום ההילולא של רבי מאיר. וזו לשונו במושגה: "רבי מאיר אומר, הוי ממצט בעסק, ועסוק בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם בשלף מן התורה, יש לך בטלים הרבה פגגדך. ואם עמלת בתורה, יש לו שער הרבה לתן לך". אבות ו, ד.

רבי מאיר היה מגדולי התנאים, ותלמידו החשוב של רבי עקיבא. רבי מאיר אינו מוזכר במקורות שלפנינו בשם אביו כלל, יתכן וטעם הדבר נעוץ בשורשו - שהיה בן גרים. בתלמוד (גיטין נ, א) מסופר שהיה מצאצאי של נירון קיסר, ובשעה שהחליטו הרומאים להחרים את ירושלים שלחו את נירון קיסר והוא עשה סימנים לראות אם תצליח שליחתו. ירה חץ למזרח ונפל אותו חץ בירושלים ירה חץ למערב ונפל בירושלים, לארבע רוחות השמים ונפל בירושלים. לאחר שהבין מכך שתהא לו הצלחה בכיבוש ירושלים שאל לתינוק יהודי 'פסוק לי פסוק', אמר לו התינוק (יחזקאל כה): "ונתתי את נקמתי באדם ביד עמי ישראל". אמר נירון קיסר: הקב"ה רוצה להחרים את ביתו ולקנח ידיו במי שיעשה זאת, ברח והתגנף ויצא ממנו רבי מאיר. אפילו שמו האמיתי של רבי מאיר לא ברור די הצורך. לפי דעה אחת (עירובין יג, ב): "לא רבי מאיר שמו אלא רבי נהוראי ולמה נקרא רבי מאיר? שהוא מאיר עיני החכמים בהלכה, ולא נהוראי שמו אלא רבי נחמיה". לפי דעה אחרת (ספר יחסי) שמו האמיתי היה רבי מיישה ויש הסוברים ששם זה רומז על מקום מושבו מ'אוש'ה. בתלמוד מצאנו פעמיים (קידושין פב, א, סנהדרין צט, א), שרבי מאיר חולק על דברי רבי נהוראי, ולפי זה קשה לזהותם כאיש אחד, אם לא נאמר שהיו שני חכמים בשם רבי נהוראי. ואולם על דרך האמת מאיר ונהוראי הוראתם אחת: מאיר - נהיר, והאחד הוא תרגומו של האחר.

לדעת רבי מאיר (אבות דרבי נתן ב, ו): "חובה לאדם שישמש שלושה תלמידי חכמים". רבי מאיר קיים דעתו זו הלכה למעשה ושימש שלושה תלמידי חכמים גדולים. אצל רבי עקיבא למד סברא בפלפול וחרפות וממנו קיבל את עיקרי המושגות שלבסוף נערכו ע"י תלמידו של רבי מאיר - רבי יהודה הנשיא. אצל רבי ישמעאל בן אלישע למד גמרא, דהיינו הלכות פסוקות. וכן למד אצל אלישע בן אבויה אף לאחר שנתפקר ונקרא שמו "אחר".

בתלמוד מובא שבתחילה למד רבי מאיר אצל רבי עקיבא, אך כיון שרבו זה היה חריף ביותר ורבי מאיר עם כל חריפותו, שלא יכלו בני דורו לעמוד על סוף דעתו, לא עמד באותו זמן על דעת רבו, הלך ולמד אצל רבי ישמעאל בן אלישע ואח"כ חזר לפלפל בחכמה אצל רבי עקיבא. בבואו לפני רבו - רבי ישמעאל בן אלישע הזהירו זה במלאכתו, מלאכת כתיבת ספרי תורה, כמסופר (עירובין יג, א): "אמר רבי מאיר... כשבאתי אצל רבי ישמעאל אמר לי: בני מה מלאכתך? אמרתי לו: לבלר אני. אמר לי: בני, הוי זהיר במלאכתך. שמלאכתך מלאכת שמים היא, שמא אתה מחסר אות אחת או מוסיף אות אחת נמצאת מחרים את כל העולם כולו". יחד עם למודו אצל שני גדולי הדור, למד רבי מאיר גם מאלישע בן אבויה. אלישע זה היה חכם גדול בתורה, אך נתפקר ויצא לתרבות רעה.

רבי מאיר הצטיין בכשרונות מיוחדים שניצל אותם לתורה. תלמידו רבי אלעזר בן שמעון סיפר (מגילה יח, ב), פעם הלך רבי מאיר לעבר שנה בעסאי, כיון שבארץ ישראל שלטו הרומאים שהתנגדו לכך, ובהגיע אדר לא היתה שם מגילה וכתבה רבי מאיר מלבו וקרא בה. ואף שאין כותבים מגילה אלא מתוך הכתב, אמר רב אבהו: שונה הוא רבי מאיר שנתקיים בו הכתוב (משלי ד): 'ועפעפך יישרו נגדך'. ואמר רמי בר חמא לרבי ירמיה: מה פירוש הכתוב 'ועפעפך יישרו נגדך'? אמר לו: אלו דברי תורה שכתוב בהם 'התעף עיניך בו ואינו' (ופירש ברשי"י: אם תכפול עיניך ממנה - הרי היא משתכחת כהרף עין). ובכל זאת אצל רבי מאיר היו דברי התורה מיושרים אצלו וחרוטים על לוח לבו.

על פלפולו אמר רבינא (סנהדרין כד, א): "הרואה רבי מאיר בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה". וריש לקיש קראו (שם כג, א): "פה קדוש", ומתוך כך התאמץ ליישב את דבריו של רבי מאיר. גם רבו, רבי עקיבא הכיר בכשרונו של תלמידו זה, וכשבא רבי מאיר לפניו הושיבו רבי עקיבא מעל רבי שמעון שכבר היה תלמיד אצלו (ירושלמי סנהדרין פ"א).

ואולם על אף גדולתו בתורה לא נפסקה הלכה כמותו וכבר תמה על כך רב אחא בר חנינא (עירובין יג, ב) וכמובא בתלמוד: "אמר רבי אחא בר חנינא: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו. שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים". אף תירוצו של רב אחא תולה את הטעם לכך שלא נקבעה הלכה כמותו, בחכמתו המרובה של רבי מאיר.

הוא ממועט בעסק, ועוסק בתורה - השתדל למעט בעסקין ועוסק בתורה. כלומר, עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי. וכן אמרו בגמרא בברכות (לה, ב): משום רבי יהודה ברכי אלעאי: "בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים. דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי - זו וזו נתקיימה בידן, דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי - זו וזו לא נתקיימה בידן". אמנם, אין כאן דרישה להיבטל ממלאכה לחלוטין, שהרי האדם מחוייב לעשות מלאכה וכקללת ה' לאדם הראשון (בראשית ג, יט): "בזעת אפך תאכל לחם". ואולם בידו של האדם להגדיל את הקללה או למעט בה, שהרי לא נאמר לו כמה זיעה עליו להוציא בעבור פרנסתו. יסוד זה עיקרי הוא בתורתו של רבי מאיר וכך מסופר עליו (מדרש קהלת רבה ב, כד): רבי מאיר הוה כתבן טוב ומובחר והיה משתכר שלושה סלעין כל שבוע. היה אוכל ושותה באחד ומתלבש באחד ומפרנס חכמים באחד. אמרו לו תלמידיו: רבי, מה תעשה עבור בניך? אמר להם: אם יהיו צדיקים, יתקיימו בהם דברי דוד: 'ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם', ואם לא יהיו צדיקים, מה אני מניח את שלי לאויבי המקום?" וכך הורה הלכה למעשה (קידושין פב, ב): "רבי מאיר אומר: לעולם ילמד אדם לבנו אומנות נקיה וקלה ויבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו, שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות אלא למי שהעושר שלו, שנאמר: 'לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות'".

ואולם בניגוד למה שהורה לאחרים אמר רבי מאיר על עצמו (שם): "רבי נהוראי אומר: מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה. שכל אומנות שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו אבל בימי זקנותו הרי הוא מוטל ברעב, אבל תורה אינה כן, עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו. בעת ילדותו מהו אומר? 'וקו' ה' יחליפו כח, יעלו אבר כנשרים'. בזקנותו מהו אומר? 'עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו'".

והוא שפל רוח בפני כל אדם - לשפלות הרוח יש חשיבות מרובה בקניית התורה. ראשית, האדם המרגיש שפל רוח בפני כל אדם לא ימנע מללמוד מכל אחד, וכדברי בן זומא: 'איזהו חכם? הלומד מכל אדם'. ועוד, ששפל הרוח אינו רודף אחר תענוגות העולם הזה, ולפיכך די יהיה לו בעיסוק מועט במלאכה ואת יתר זמנו יקדיש לעסק התורה.

ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך - אם התבטלת מלימוד התורה, ימצאו הרבה דברים שיבטלו את זמנך. וכן שנינו בדברי רבי נחמיה בן הקנה: "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ". ופירשנו, כי כל המקבל על עצמו לשקוד בתורה ולהתמיד בלימודה, מעבירין ממנו עול מלכות, שהוא תשלום מסים וארנונה ושאר חובות שמטילה המלכות על הציבור לצרכי המדינה. ועול דרך ארץ, שהוא עול הפרנסה ודאגות הבית. ואם עמלת בתורה, יש לו שכר הרבה לתן לך - אך אם מעטת בעסקין ועמלת בתורה, דע כי יש לקב"ה הרבה שכר לתת לך, וכשהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו נתן לך את שכרך, הרי שהוא נותנו בשפע.

("מעשה אבות").

פסח שני

בשבוע הבא ביום רביעי יחול יד' באייר פסח שני

על פי המסורת מציינים ביום יד' באייר את יום ההילולא של התנא רבי מאיר בעל הנס.

א. כתב הרמב"ם (בהלכות קורבן פסח): "מה בין פסח ראשון לפסח שני? הראשון אסור בחמץ בבל יראה ובבל ימצא ואינו נשחט על חמץ ואין מוציאים ממנו חוץ לחבורה וטעון הלל באכילתו ומביאים עמו חגיגה ואפשר שיבוא בטומאה אם נטמא רוב הקהל טומאת מת. אבל פסח שני – חמץ ומצה עמו בבית ואינו טעון הלל באכילתו ומוציאים אותו חוץ לחבורתו ואין מביאים עמו חגיגה ואינו בא בטומאה. ושניהם דוחים את השבת וטעונים הלל בעשייתם ונאכלים צלי בבית אחד על מצה ומרור ואין מותרים מהם ואין שוברים בהם עצם".

ב. יום י"ד באייר הוא "פסח שני". בזמן בית-המקדש הייתה זו הזדמנות נוספת להקריב קורבן פסח עבור אלו שלא יכלו לעשות זאת בפסח הראשון. בימינו, מציינים את היום בכך שאין אומרים בו תחנון וכן נוהגים לאכול בו מצות.

ג. אי-אמירת תחנון: כיום, כשבית המקדש לא עומד על מכונו, מציינים את יום י"ד באייר כיום שמחה ואין אומרים במהלך התפילות את קטעי ה"תחנון". וכך נפסק: אלו הימים שאין אומרים בהם וידוי ונפילת אפים לא בשחרית ולא במנחה: חודש ניסן, פסח שני, ל"ג בעומר, מראש חודש סיון עד י"ב בו ועד בכלל, תשעה באב, ט"ו באב, ערב ראש השנה וערב יום הכפורים, מ"א תשרי עד ב' חשוון. שמונת ימי החנוכה, ט"ו בשבט, י"ד וט"ו אדר א' ואדר ב', וראשי חודשים.

ד. אין אומרים תחנון גם במנחה שקודם י"ד באייר. יש נוהגים שלא לומר וידוי אף בט"ו אייר, משום ספיקא דיומא, אך אין זה מנהג נכון, ויש למחות ביד הנוהגים כן, שרק בי"ד אייר אין אומרים וידוי.

ה. מותר לאכול צלי בליל ט"ו באייר [פסח שני]. ומכל מקום טוב להחמיר שלא לאכול גדי מקולס בליל ט"ו באייר, [גזירה שמא יאמרו בשר פסח הוא, ונראה כאוכל קדשים בחוץ].

ו. אכילת מצה: נוהגים לאכול מצה ביום זה. ואולם שלא כמו בפסח הראשון, מותר לאכול את המצה עם חמץ, ואף שיש בביתו חמץ.

ז. תמיד אפשר לתקן: עניינו של פסח שני הוא שאין דבר אבוד, תמיד ניתן לתקן. אפילו מי שהיה טמא, או מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו אם הדבר נעשה "לכם", כלומר ברצונו – למרות זאת ניתן לתקן את אשר עיוות, וממילא גם אנו צריכים לדעת שתמיד אפשר לתקן.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת אברהם ולאח צירון. ה"ה יצחק שושן. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה יהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עור בן עישה. תקוה בת עויה. אלגרה בת גאן. מול בת ענלה. אברהם בן רחל. הרצל בן אביגיל. יהודה גלר. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להחזרת נעדר צה"ל ושבויי ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כין, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו. לעילוי נשמת הנערים: אייל יפוח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולע"נ חללי מבצע צוק אטן הי"ד. לנעיל נשמת: הע"ע יוסף צוק"ל. הע"מ מאלחז צוק"ל. רבי מסעוד מלול צ"ל. הרב שלמה צוק"ל. רבי יעקב שושן. יזה יזה. מרים סופן. יצחק עמרם. נדיר נדום. נסים סין. סופר נדום. חיריה שמשון. נצירה לוי. אסתר בת תרוא. אסתר חוד. חנה יצחק. דנה פסק, דרב אברהם צוקרמן, מרדכי ומשה מורד, אליהו בת פרידה, תורצה זגון. ישראל אברהם נקן. אסתר בת זוהרה. אסתר תנער נדום. ישראל בן שושן. יצחק בן מלך מורד. רובי צעיר. מרים וענש. עיזה עמוס. יצחק ועמרם אטיאס. נסים בן דנה. יצחק ולאח אסתר. חנה יעקב. דנה רחל לוי. אלחז מייטס. נעילה בת מלח. יצחק ושמחה אילוז. ראובן אלון בן נסיה. סוליקה שושן. לאהיה מרד. זוהרה בת חנה. עליזה סין. ר' חיים אהרן. לוי יצחק אהרן. אורן מועלם. שרה אוליא. נעים משה. ישראל בן נצירה. חוד חלב. דוד רובסרג. ואל דליל. עמוס דמרי. רבי דוד הסן. יוסב ועקנן. עישה חוד, דוד וואל. סימנטוב משה יהודה. אליאור קדושים"ל. ולע"נ הנפסם בשואה ובהם: אלכסנדר שגור, שושנה רוח, רפאל פריצ, וציציליה צילה לבית משפחת צירון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה